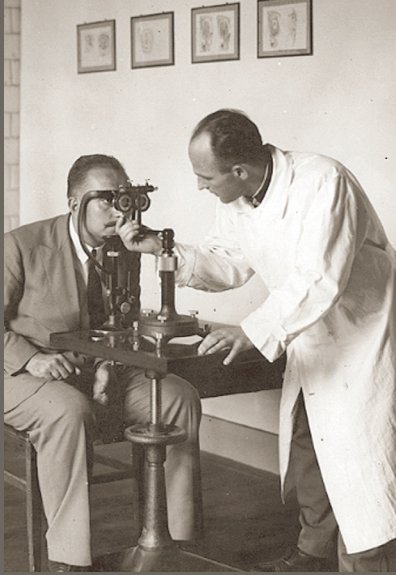

ISSN 2083-0343

Acta Medicorum Polonorum

R. 10/2020 – Zeszyt 2

STRESZCZENIA – ABSTRACT

słowa kluczowe – keywords

Pomiędzy medycyną a polityką. Totalitarne uwikłanie polskiej eugeniki międzywo- jennej

Between medicine and politics. Totalitarian entanglement of the Polish interwar eugenics

Rafał Kozłowski

ORCID 0000-000-2-5939-6383

Uniwersytet Zielonogórski

Streszczenie. Autor w swoim artykule przedstawia genezę oraz ewolucję teorii eugenicznych na ziemiach polskich. Koncentruje się na poglądach głównych teoretyków eugeniki polskiej: Leona Wernica, Karola Stojanowskiego, czy Oskara Bielawskiego. Artykuł omawia również rozwój idei eugenicznych w Europie, a w szczególności w Niemczech, gdzie stały się one podstawą ideologii nazistowskiej. Autor prezentuje również wpływ idei higieny rasy na polskich lekarzy, naukowców i polityków ujawniając przypadki swoistego totalitarnego zauroczenia części polskich elit intelektualnych. W zakończeniu autor dokonał syntetycznego omówienia dorobku polskich eugeników podkreślając ogólnie ich wstrzemięźliwy stosunek do radykalnych rozwiązań przyjmowanych w Europie Zachodniej.

Abstract. The author presents the genesis and the evolution of eugenic theories in Poland. The attention is paid on the views of main theoreticians of Polish eugenics: Leon Wernic, Karol Stojanowski, and Oskar Bielawski. The article discusses also the development of the eugenic ideas in Europe, particularly in Germany, where they had become a base for Nazi ideology. Moreover, by revealing cases of peculiar, totalitarian attraction among Polish intellectual elite, the author presents the impact of the idea of racial hygiene on Polish doctors, scientists and politicians. In the conclusion, the author synthetically discusses Polish eugenicists' works whilst emphasizing their reserved attitude to the radical solutions which had been adopted in Western Europe.

Słowa kluczowe: eugenika, higiena rasy, totalitaryzm, Leon Wernic, Karol Stojanowski, Oskar Bielawski, krytyka eugeniki

Keywords: eugenics, racial hygiene, totalitarianism, Leon Wernic, Karol Stojanowski, Oskar Bielawski, criticism of eugenics

Z Eskulapem i biało-czerwoną szachownicą w herbie – ppłk dr pil. Józef Leoszko (1894-1948) jako świadek powstania i rozwoju medycyny lotniczej w Polsce

With Aesculapius and a white and red checkerboard
in the coat of arms – lt. col. pilot Józef Leoszko,
MD (1894-1948) as a witness of the creation
and development of aviation medicine in Poland

Zbigniew Kopociński

ORCID 0000-0002-0973-3265

Krzysztof Kopociński

ORCID 0000-0002-4920-697X

Żary – 105. Kresowy Szpital Wojskowy z Przychodnią SPZOZ

Streszczenie. W artykule przedstawiono sylwetkę ppłk. dr pil. Józefa Leoszko (1894-1948), jednego z pionierów i twórców polskiej medycyny lotniczej. Urodził się w Wilnie, w czasie I wojny światowej zaangażował się w działalność konspiracyjną Polskiej Organizacji Wojskowej, od końca 1918 r. służył w Wojsku Polskim. W 1919 r. jako żołnierz 41. Suwalskiego Pułku Piechoty brał udział w walkach o wyzwolenie Lidy i Wilna, a w 1920 r. w wyprawie na Kijów i obronie Warszawy. Dyplom lekarza uzyskał w 1924 r. na Wydziale Lekarskim Uniwersytetu Warszawskiego. Był pierwszym w historii polskich sił powietrznych lekarzem, który ukończył szkolenie lotnicze i w 1925 r. uzyskał tytuł pilota. Swoje doświadczenia lotnicze i wiedzę medyczną nabył podczas studiów w Uniwersytecie Warszawskim, wykorzystywał w badaniach naukowych jako pracownik Centrum Badań Lekarskich Lotnictwa w Warszawie. W swoich publikacjach naukowych skupiał się głównie na szeroko rozumianych zagadnieniach dotyczących bezpieczeństwa zdrowotnego pilotów i z całą pewnością przyczynił się do rozwoju medycyny lotniczej w Polsce. W czasie II wojny światowej był lekarzem Polskich Sił Powietrznych w Wielkiej Brytanii. Zmarł w 1948 r., pochowany na Cmentarzu Lotników Polskich w Newark w Anglii.

Abstract. The article presents the profile of Lt. col. pilot Józef Leoszko, MD (1894-1948) as one of the pioneers and founders of Polish aviation medicine. He was born in Wilno, during World War I he was involved in the underground activities of the Polish Military Organization, from the end of 1918 served in the Polish Army. In 1919, he took part as a soldier of the 41st Suwałki infantry regiment in the fights for the liberation of Lida and Wilno, and in 1920 in the expedition to Kiev and the defense of Warsaw. He obtained his doctor's diploma in 1924 at the Faculty of Medicine of the University of Warsaw. He was the first physician in the history of the Polish Air Force to complete his aviation training and in 1925 obtained the title of a pilot. He used his aviation experience and medical knowledge acquired during his studies at the University of Warsaw in scientific research as an employee of the Aviation Medical Research Center in Warsaw. In his scientific publications, he focused mainly on the broadly defined issues of health safety of pilots and contributed direct to the development of aviation medicine in Poland. During World War II, he was a physician of the Polish Air Force in Great Britain. He died in 1948 and was buried at the Polish Air Force Cemetery in Newark, England.

Słowa kluczowe: medycyna lotnicza, lekarz wojskowy, Wilno, Lwów, bitwa o Anglię

Keywords: aviation medicine, military physician, Wilno, Lwów, battle for England

Zasługi Mariana Wygrzywalskiego (1829-1895), chirurga w Piotrkowie Trybunalskim i pioniera antyseptyki na ziemiach polskich, dla laryngologii

The contribution of Marian Wygrzywalski (1829-1895), a surgeon in the town of Piotrkow Trybunalski and pioneer of antiseptics at the territories of Poland, to laryngology

Andrzej Kierzek

Wrocław

Streszczenie. Na wstępie przedstawiono drogę życiową i naukową Mariana Wygrzywalskiego (1829-1895), chirurga Szpitala Św. Trójcy w Piotrkowie Trybunalskim, pioniera antyseptyki w Polsce. W skrócie zrelacjonowano jego dokonania organizacyjne i medyczne, szczególnie w zakresie chirurgii. Zanalizowano osiągnięcia M. Wygrzywalskiego w otolaryngologii, zwłaszcza w chirurgii krtani i tchawicy, usuwania ciał obcych dróg oddechowych i pokarmowych.

Abstract. This article focuses on Marian Wygrzywalski (1829-1895), a surgeon at the St. Trinity Hospital in Piotrkow Trybunalski and pioneer of antiseptics at the territories of Poland. His life and scientific paths were presented. Moreover, his organizational and medical achievements, especially in the field of surgery, were briefly reported. The achievements of M. Wygrzywalski in otolaryngology were analyzed, especially in surgery of the larynx and trachea, removal of foreign bodies from the respiratory and digestive tract.

Słowa kluczowe: historia polskiej otorynolaryngologii, historia chirurgii, historia Piotrkowa Trybunalskiego

Key words: history of Polish otorhinolaryngology, history of surgery, history of the town of Piotrkow Trybunalski

Profesorowie Bogusław Halikowski (1914-2004) i Zygmunt Machoy (1924-2018)

Luminaries of Polish medicine: Szczecin professors Bogusław Halikowski (1914-2004) and Zygmunt Machoy (1924-2018)

Michał Początek

Piła

Streszczenie. Celem pracy jest przedstawienie sylwetek i dorobku naukowego dwóch wybitnych uczonych Pomorskiej Akademii Medycznej w Szczecinie. Nosząca od 2010 r. nazwę Pomorskiego Uniwersytetu Medycznego uczelnia, powstała w 1948 r. (jako Akademia Lekarska) z myślą o wykształceniu kadry lekarskiej dla odzyskanych przez Polskę po II wojnie światowej ziem Pomorza Zachodniego. Miasto nie miało właściwie tradycji akademickich. W okresie przedwojennym w należącym do Rzeszy Niemieckiej Szczecinie nie było żadnej szkoły wyższej. W 1947 r. powstały tu Wyższa Szkoła Handlowa oraz Szkoła Inżynierska, późniejsza Politechnika, a następnie także inne uczelnie o profilu zawodowym: Wyższa Szkoła Morska, Wyższa Szkoła Rolnicza oraz Wyższa Szkoła Pedagogiczna. Na podstawie wydawnictw okolicznościowych, artykułów prasowych, notatek i wspomnień osobistych autora, przedstawiono dwóch zasłużonych profesorów Pomorskiej Akademii Medycznej: Bogusława Halikowskiego (1914-2004) i Zygmunta Machoya (1924-2018).

Byli aktywni zawodowo w prawie identycznym czasie, ponadto łączyło ich zamieszkiwanie w Szczecinie, a także praca na tej samej uczelni, talenty dydaktyczne, zbliżone i szerokie zainteresowania naukowe, członkostwo Polskiej Akademii Nauk oraz fakt, że obaj w większym lub mniejszym zakresie zajmowali się zagadnieniami biochemicznymi. Byli znakomitymi przyrodnikami i rzecznikami ekologii. To pozwalało na holistyczne, całościowe rozpatrywanie problemów zdrowotnych, a także inspirowało do podejmowania innowacyjnych rozwiązań praktycznych. Halikowski kładł nacisk na edukację zdrowotną rodziców i nauczycieli, wprowadził tzw. „kropłówki celowane” w zaburzeniach metabolicznych u dzieci. Machoy zajmował się prospektywną analizą zawartości fluoru w płynach ustrojowych i kościach pracowników zakładów przemysłowych, co ułatwiało ocenę narażenia zawodowego. Cechami charakteru obu naukowców były: skromność, rzetelność w wykonywaniu podejmowanych zadań a także osobista wzajemna sympatia.

Halikowski pochodził z Lwowa, gdzie był uczniem słynnego Jakuba Parnasa, Machoy zdobywał doświadczenie pod kierunkiem profesora Zdzisława Stolzmana, współzałożyciela

Polskiego Towarzystwa Biochemicznego, oraz przyjaźnił się ze znanym badaczem gdańskim Mariuszem Żydowo. Halikowski był potem cenionym pediatrą i neurologiem dziecięcym, kierownikiem klinik pediatrycznych w Gdańsku, Krakowie i Szczecinie, przewodniczącym krajowego Komitetu Rozwoju Człowieka, członkiem rzeczywistym Polskiej Akademii Nauk. Machoy, chemik po Uniwersytecie Poznańskim, kierował Zakładem Chemii Fizjologicznej PAM, był prodziekanem, a w latach 1984-1987 dziekanem I Wydziału Lekarskiego, z czasem doktorem *honoris causa* PAM, prezesem Międzynarodowego Towarzystwa Badań nad Fluorem (ISFR), poza tym – co ciekawe – zasłużonym historykiem medycyny.

Abstract. This article focused on the distinguished and deserved Polish scholars, Bogusław Halikowski (1914-2004) and Zygmunt Machoy (1924-2018). They worked at the Pomeranian Medical Academy in Szczecin (PAM). Prof. Bogusław Halikowski was an excellent doctor and pediatrician. As a student and young physician, he worked under Jakub Parnas, the famous biochemist and the head of the Department of Physiological Chemistry of the Jan Kazimierz University of in Lvov. During the Second World War he lost his left hand. In the 1950s, he directed the Pediatric Clinic in Gdańsk, then in Kraków, and finally in Szczecin. He was a visiting professor at foreign universities, a member of international scientific societies. He introduced so-called dripers targeted to compensate for osmotic and electrolyte disturbances. Prof. Zygmunt Machoy was a chemist who graduated from the University of Poznań. In the 1970s, he took the position of head of the Department of Physiological Chemistry, then the Department of Biochemistry. He was also a vice-dean, then a dean of the Faculty of Medicine of PAM. He managed the Doctoral Collage there. As a scholar he was involved in the study of metabolic oxidative-reduction processes. He conducted research on fluoride and was president of International Society for Fluoride Research (ISFR). He wrote some papers on the history of medicine. He received the title of doctor *honoris causa* of his University. Both scholars worked in Szczecin, were outstanding erudite figures, humanists, and researchers. They were skilled teachers and pro-ecology activists. They approached health and disease in a holistic way. Both were members of the Polish Academy of Sciences.

Słowa kluczowe: Bogusław Halikowski, Zygmunt Machoy, Pomorska Akademia Medyczna w Szczecinie

Keywords: Bogusław Halikowski, Zygmunt Machoy, Pomeranian Medical University in Szczecin

Przemiany społeczeństwa polskiego w świetle korespondencji lekarzy do Seweryna Gałęzowskiego (1801-1878) przechowywanej w Bibliotece Polskiej w Paryżu

Changes in Polish society in the light of the physicians' correspondence to Seweryn Gałęzowski (1801-1878) kept in the Polish Library in Paris

Anita Magowska
ORCID 0000-0002-6046-3993

Katarzyna Pękacka-Falkowska
ORCID 0000-0003-2068-7957

Uniwersytet Medyczny w Poznaniu

Streszczenie. Artykuł przedstawia kontekst społeczny korespondencji prowadzonej przez lekarzy zamieszkałych w zaborach pruskim i rosyjskim z przebywającym na emigracji w Paryżu Sewerynem Gałęzowskim (1801-1878). Analizą objęto kilka listów przechowanych w Bibliotece Polskiej w Paryżu. Ich treść dowodziła wymiany dóbr materialnych (pomoc finansowa nadsyłana z ziem polskich dla Szkoły Narodowej Polskiej w Paryżu) na niematerialne (pobyty szkoleniowe w Paryżu). Nawet jeżeli były to fakty jednostkowe, trzeba uznać, że przynajmniej niektórzy przedstawiciele Wielkiej Emigracji przyczyniali się do modernizacji życia społecznego i gospodarczego na ziemiach polskich.

Abstract. The article presents the social context of correspondence between doctors from the Prussian and Russian Partitions and Seweryn Galezowski (1801-1878), who was in exile in Paris. A few letters kept in the Polish Library in Paris show the exchange of material goods (money for the Polish National School in Paris) into immaterial ones (training and residency in Paris). Even if these were isolated cases, it should be acknowledged that some representatives of the Great Emigration contributed to the modernization of social and economic life in Poland in the mid-19th century.

Słowa kluczowe: Seweryn Gałęzowski, Polacy w XIX wieku, Wielka Emigracja, Szkoła Batiniolska
Keywords: Seweryn Galezowski, Poles in the 19th century, Great Emigration, Batignolles's School

Listy lekarzy do Seweryna Gałęzowskiego w Bibliotece Polskiej w Paryżu – wybór

Chosen letters from doctors to Seweryn Gałęzowski
from the Polish Library in Paris

Opracowanie:

Anita Magowska
ORCID 0000-0002-6046-3993

Katarzyna Pękacka-Falkowska
ORCID 0000-0003-2068-7957

Transkrypcja:
Ewa Wojtaszek

Wkład Oddziału w Zielonej Górze Polskiego Towarzystwa Stomatologicznego w realizację specjalizacji lekarzy stomatologów w latach 1953-1998

The contribution of the Zielona Gora Branch of the Polish
Dental Society to the provision of postgraduate
specialisation training for dentists in 1953-1998

Jacek Kotuła, Andrzej Kierzek

Zielona Góra i Wrocław

Streszczenie. W artykule przedstawiono szkic działalności Oddziału w Zielonej Górze Polskiego Towarzystwa Stomatologicznego (dalej: PTS), prowadzonej w celu umożliwienia lekarzom denty stomatologów podnoszenia kwalifikacji zawodowych poprzez organizację kształcenia specjalizacyjnego. Uwzględniono kierunki współpracy z Zamiejscowym Ośrodkiem Kształcenia Kadr Medycznych w zakresie organizacji kursów i konferencji podnoszących wiedzę i umiejętności zawodowe niezbędne do uzyskania tytułu specjalisty w poszczególnych dziedzinach stomatologii.

Abstract. The article presents an overview of the history of the Zielona Gora Branch of the Polish Dental Society, established to enable dentists to improve their professional qualifications by specific training. The authors took into account the cooperation with the Off-Site Medical Personnel Training Center in the field of organization of courses to improve knowledge and skills necessary to obtain the title of specialist in dentistry.

Słowa kluczowe: historia medycyny, historia stomatologii, stomatologia, Polskie Towarzystwo Stomatologiczne

Keywords: history of medicine, history of stomatology, stomatology, Polish Dental Society, Polish Medical Society